

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 8, 13, 21, 23 IR 24 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Reaguojant į šešėlinės ekonomikos plėtros tendencijas didmeninės prekybos naftos produktais rinkoje, 2017 m. birželio 29 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 21, 23 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-565, kuriuo buvo sugriežtintos didmeninės prekybos naftos produktais sąlygos, nustatytas reikalavimas šią veiklą vykdančioms asmenims turėti prievolių įvykdymo užtikrinimą patvirtinančius dokumentus, siekiant užtikrinti valstybei mokėtinų mokesčių sumokėjimą. Nepaisant jau priimtų priemonių, didmeninė prekyba naftos produktais išlieka rizikingu sektoriumi, kuriame galima asmenų nusikalstama finansinė veika.

2018 m. kovo mėnesį Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT), atsižvelgdama į neigiamas šešėlinės ekonomikos plėtros tendencijas didmeninės prekybos naftos produktais rinkoje ir į Lenkijos Respublikos gerąją praktiką, susijusią su naftos produktų prekybos sektoriaus reforma ir teisinio reguliavimo priemonių sugriežtinimu, suinteresuotoms institucijoms pateikė pasiūlymus dėl didmeninės prekybos naftos produktais reguliavimo tobulinimo. FNTT pateikė informaciją, kad pastarųjų metų atliktų ir atliekamų kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminių tyrimų analizė rodo, kad tarptautinės organizuotos grupės, vykdydamos prekybą nefasuotais naftos produktais ir siekdamos išvengti mokesčių (pridėtinės vertės mokesčio ir kai kuriais atvejais akcizų) už realizuotą kūrą, sukuria dirbtines sandorių grandines, į kurias įtraukiamos realios ekonominės veiklos nevykdančios leidimus verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais turinčios įmonės ir tuo pasinaudodamos nesumoka pridėtinės vertės mokesčio. 2016–2018 m. FNTT pradėjo 14 ikiteisminių tyrimų, kurių metu nustatyta žala dėl nesumokėtų mokesčių viršija 32 mln. Eur. Šias veikas vykdė 124 fiktyvios įmonės. Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės biudžetas praranda reikšmingas pajamas, o baudžiamasis persekiojimas ir procesas yra ilgai trunkantis ir apribojantis greitesnio efekto galimybes.

FNTT pasiūlymai dėl didmeninės prekybos naftos produktais reguliavimo tobulinimo buvo apsvaistinti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2018 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 1-142 iš kompetentingų institucijų atstovų sudarytoje darbo grupėje, kuri pasiūlė inicijuoti teisės aktų pakeitimus ir centralizuoti prekybos naftos produktais licencijavimą, papildyti reguliuojamos prekybos naftos produktais veiklos sąlygas ir efektyvinti procedūras, kai netenkinamos reguliuojamosios veiklos sąlygos.

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 13, 21, 23 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) yra siūlomos priemonės, kurios mažintų šešėlinės ekonomikos mastą naftos produktų prekybos srityje ir padėtų užtikrinti reguliuojamos prekybos naftos produktais veiklos sąlygų laikymąsi, prisidėtų prie sąžiningų konkurencinių sąlygų kūrimo, leistų apsaugoti viešąjį interesą dėl mokesčių surinkimo.

Įstatymo projektu siekiama įgyvendinti šiuos pagrindinius uždavinius:

- Centralizuoti esamą prekybos naftos produktais licencijavimo modelį, perduodant savivaldybių administracijų šiuo metu vykdomą leidimų verstis prekybos naftos produktais išdavimo funkciją Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai (toliau – Komisija).

- Didinti leidimų stabdymo procedūrų efektyvumą, kai netenkinamos reguliuojamosios veiklos sąlygos, nustatant atvejus – reguliuojamosios veiklos sąlygų pažeidimus, kuriems esant leidimą išduodanti institucija stabdytų leidimo galiojimą nedelsiant.

- Didinti asmenų, veikiančių didmeninėje prekyboje nefasuotais naftos produktais rinkoje, patikimumą ir reputacijos reikalavimus, numatant papildomą reguliuojamosios veiklos sąlygą – atitiktį minimaliems patikimo mokesčių mokėtojo kriterijams, nustatytiems Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projekto iniciatorės – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, FNTT, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Įstatymo projektą parengė Energetikos ministerijos Naftos ir dujų skyrius.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 8 punkte yra nustatyta, kad Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija yra atsakinga už energetikos veiklos licencijavimą bei šia veikla užsiimančių įmonių priežiūrą ir kontrolę.

Energetikos įstatymo 13 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 23 straipsnio 7 dalies ir 24 straipsnio 6 dalies nuostatos numato, kad leidimų verstis didmenine ir mažmenine prekyba nefasuotais naftos produktais bei suskystintomis naftos dujomis išdavimas, sustabdymas ir kitos susijusios funkcijos yra savivaldybės administracijos direktoriaus kompetencija.

Energetikos įstatymo 23 straipsnio 5 dalies 3 punkte ir 24 straipsnio 4 dalies 2 punkte yra pateikiamas sąrašas nusikalstamų veikų, dėl kurių asmenims, siekiantiems gauti leidimą verstis prekyba naftos produktais, per pastaruosius penkerius metus negali būti įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis. Energetikos įstatymo 21 straipsnio 5 dalies 4 punkte atitinkamai nurodoma, kad leidimai stabdomi, paaiškėjus, jog šis reputacijos reikalavimas yra netenkinamas.

Energetikos įstatymo 24 straipsnio 5 dalyje yra išvardyti atvejai ir sąlygos, kurioms esant leidimą verstis prekyba nefasuotais naftos produktais turintiems asmenims teisės aktų nustatyta tvarka licencija, leidimas ar atestatas yra stabdomas. Energetikos įstatymo 24 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad už reguliuojamosios veiklos sąlygų ir reikalavimų pažeidimus energetikos įmonė, turinti energetikos veiklos licenciją, leidimą ar atestatą, teisės aktų nustatyta tvarka turi būti įspėjama apie galimą licencijos, leidimo ar atestato galiojimo sustabdymą šio straipsnio 5 dalyje nustatytais pagrindais. Energetikos įstatymo 24 straipsnio 5 dalies 7 punkte numatyta, kad esant šiame punkte nurodytiems pažeidimams licencijos, leidimo ar atestato galiojimas stabdomas nedelsiant, ne vėliau kaip per vieną dieną nuo pažeidimų nustatymo dienos.

Energetikos įstatymo 24 straipsnio 1 dalis nustato tris leidimų verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais rūšis.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Dėl prekybos naftos produktais licencijavimo modelio centralizavimo

Įstatymo projektu siūloma centralizuoti leidimų verstis prekyba nefasuotais naftos produktais ir suskystintomis naftos dujomis išdavimo tvarką ir pavesti šią funkciją, kurią šiuo metu vykdo savivaldybių administracijos, vykdyti vienai valstybės institucijai – Komisijai, kuri pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 1 dalį reguliuoja energetikos srityje veikiančių subjektų veiklą ir atlieka valstybinę energetikos priežiūrą. Kadangi leidimų išdavimo ir leidimų turėtojų veiklos kontrolę vykdo skirtingo lygmens ir skirtingos kompetencijos institucijos, yra sudėtinga užtikrinti sklandų reguliuojamosios veiklos sąlygų vykdymą. Savivaldybių administracijoms, turinčioms skirtingus išteklius, yra sudėtinga vienodai kokybiškai ir kompetentingai atlikti leidimų išdavimo ir priežiūros funkcijas. Naftos produktų prekybos leidimų sistemos centralizavimas yra prioritetinė priemonė siekiant efektyviai vykdyti rinkos priežiūrą, laiku priimti sprendimus dėl leidimų stabdymo ar jų galiojimo nutraukimo. Tai leistų laiku reaguoti ir užtikrinti, kad būtų sumokami mokesčiai. Užtikrinant efektyvią rinkos priežiūrą, siūloma suteikti Komisijai reikšmingą kontrolės priemonę, kuri leistų laiku reaguoti ir kontroliuoti neteisėta veikla užsiimančių asmenų veiklą, numatant pareigą prekybos naftos produktais ir suskystintomis naftos dujomis veiklą vykdančiams asmenims pasibaigus kiekvieniems finansiniams metams per keturis mėnesius atlikti įmonės finansinių ataskaitų auditą ir jo išvadas pateikti Komisijai. Be to, sistemos centralizavimas turės teigiamą įtaką sprendžiant aktualios informacijos apie galiojančius leidimus paskelbimo viename registre klausimą ir sudarys sąlygas pirkėjams įsitikinti, kad naftos produktus įsigyja iš galiojančių leidimų turinčio subjekto, kaip tai numatyta Energetikos įstatymo 24 straipsnio 5 dalies 10 punkte.

Siekiant išvengti situacijų, kai asmuo vykdo veiklą be leidimo, ir atsižvelgiant į kituose energetikos sektoriuose taikomą praktiką, siūloma nustatyti teisę Komisijai skirti piniginę baudą iki 10 procentų ūkio subjekto metinių veiklos pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais.

Dėl prekybos naftos produktais leidimų stabdymo procedūrų

Pagal galiojantį reguliavimą, esant reguliuojamosios veiklos sąlygų pažeidimams, prieš stabdant licencijos, leidimo ar atestato galiojimą asmenys turi būti įspėti apie galimą leidimo sustabdymą ir taikomas terminas pažeidimams pašalinti. Pažymėtina, kad reguliuojamosios veiklos pažeidimai, yra skirtingi savo esme, galimo poveikio ar padarinių mastu. Įstatymo projektu siūloma išskirti ir papildyti atvejus – Energetikos įstatymo 21 straipsnio 5 dalyje nustatytus reguliuojamosios veiklos sąlygų pažeidimus, kuriems esant leidimą išduodanti institucija stabdytų leidimo galiojimą nedelsiant, siekdama išvengti asmenų potencialai galimos padaryti žalos (vykdant neteisėtą veiklą ir vengiant mokesčių) įspėjimo apie leidimo stabdymą laikotarpiu. Reguluojamosios veiklos sąlygas, kurių nevykdant leidimo verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais galiojimas stabdomas nedelsiant, siūloma papildyti šiais atvejais: kai asmuo neturi Energetikos įstatymo 24 straipsnio 8 ar 9 dalyje nustatyto dydžio prievolių įvykdymo užtikrinimą patvirtinančių dokumentų; kai asmuo neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, nustatytų Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme.

Šis pakeitimas padėtų efektyviau kovoti su fiktyvių įmonių veikla ir suteiktų reikšmingą kontrolės priemonę, kuri leistų laiku stabdyti šių asmenų neteisėtą veiklą ir sumažintų neigiamas pasekmes dėl mokesčių nesurinkimo.

Dėl reikalavimų reputacijai ir patikimumui

Įstatymo projektu siūloma didinti asmenų, veikiančių didmeninėje prekybos nefasuotais naftos produktais rinkoje, patikimumą ir reputacijos reikalavimus. Siūloma numatyti papildomą reguliuojamosios veiklos sąlygą – atitikti minimaliems patikimo mokesčių mokėtojo kriterijams, nustatytiems Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme (įsigalios 2019 m. sausio 1 d.). Taip pat siūloma papildyti Energetikos įstatymo 23 straipsnio 5 dalies 3 punkte ir 24 straipsnio 4 dalies 2 punkte pateikiamą sąrašą nusikalstamų veikų, dėl kurių asmenims, siekiantiems gauti leidimą verstis prekyba naftos produktais, per pastaruosius penkerius metus negali būti įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis. Kaip rodo praktika, nusikalstama veikla didmeninėje naftos produktų rinkoje paprastai užsiima jau už įvairias nusikalstamas veikas teisti asmenys – yra pakartotinių pažeidimų rizika. Šios papildomos sąlygos gerintų nusikalstamų veikų prevenciją ir rinkoje veikiančių asmenų patikimumo lygį.

Be minėtų priemonių, kompleksiškai prisidėsiančių prie prekybos naftos produktais rinkos skaidrumo didinimo, šešėlio mažinimo, siūloma patikslinti Energetikos įstatymo 24 straipsnio 1 dalį, atsisakant atskirų leidimų verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais, kurie tiekiami kaip kuro atsargos laivams, ir leidimų verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais, kurie tiekiami kaip kuro atsargos orlaiviams. Pažymėtina, kad pagal esamą reguliavimą veiklai verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais, kurie tiekiami kaip kuro atsargos laivams ar orlaiviams, yra taikomi iš esmės tie patys reikalavimai kaip ir didmeninės prekybos nefasuotais naftos produktais veiklai, o asmenys, turintys šiuo leidimus, parduoda tuos pačius produktus kaip ir asmenys, turintys leidimus didmeninei prekyba nefasuotais naftos produktais. Be to, veiklos rūšis – naftos produktų tiekimas laivams ar orlaiviams pati savaime nesumažina mokesčių mokėjimo vengimo rizikų. Atsižvelgiant į tai, yra siūloma taikyti vieną didmeninės prekybos naftos produktais leidimą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.
Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo įgyvendinimas prisidės prie verslo sąlygų gerinimo, nes siūlomos priemonės padės užkirsti kelią steigti fiktyvius ir realios veiklos nevykdančius juridinius asmenis, vengti mokėti mokesčius, nustatys efektyvią prekybos naftos produktais licencijavimo sistemą ir licencijuojamos veiklos priežiūrą.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projektas neįtvirtina naujų sąvokų, kurias reikėtų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir yra suderintas su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Priėmus Įstatymo projektą, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. vasario 2 d. įsakymą Nr. 1-19 „Dėl Leidimų verstis prekybos naftos produktais veikla išdavimo taisyklių patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimą Nr. 1747 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo“.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės. Prognozuojama, kad, įgyvendinus 2017 m. birželio 29 d. priimto Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 21, 23 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIII-565 įtvirtintas priemones ir Įstatymo projektu siūlomas priemones, būtų sudarytos sąlygos užkirsti kelią pridėtinės vertės mokesčio grobstymui, valstybės biudžetas galėtų sutaupyti aiškinamojo rašto 1 dalyje nurodytas sumas, kurių šiuo metu netenka dėl šešėlinės veiklos prekybos naftos produktais rinkoje.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu visų savivaldybių administracijos skiria savivaldybių biudžetų lėšų leidimų verstis prekybos naftos produktais išdavimui ir šios veiklos priežiūrai. Priėmus Įstatymo projektą bus sutaupytos lėšos, kurios dabar yra numatytos šiai veiklai savivaldybių biudžetuose. Komisijos veiklą prekybos naftos produktais reguliavimo srityje kitų energetikos sektorių pavyzdžiu siūloma finansuoti iš rinkos dalyvių.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo metu gauti FNTT pasiūlymai apsvaistyti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2018 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 1-142 iš kompetentingų institucijų atstovų sudarytoje darbo grupėje, kuri pasiūlė inicijuoti atitinkamus teisės aktų pakeitimus.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Prekybos licencija, naftos produktai, didmeninė prekyba.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Energetikos ministerijos
Teisės skyriaus vyriausioji specialistė

[Signature]
Daiva Brazdžiuvienė

2018-12-14

Energetikos ministerijos
kalbos tvarkytoja

[Signature]
Aušra Siniuvienė

2018-12-14

Energetikos ministras

[Signature]

Žygimantas Vaičiūnas

2018-12-14